

kal magyarázza. Foglalkozik a betelepültek további magyarországi életével, kiváltságai-
val s a városlakó vallonok társadalmi réteg-
ződésével is. *Mándoky K. István (A Hantos-
széki kunok)* a Fejér megyei kunok történe-
tét és a csekély számú kun nyelvmaradvá-
nyokat mutatja be.

*Bónis György (A székesfehérvári törvény-
napról az „ország szabadságáig” szellemes
előadásában a feudalizmus szabadságát kut-
tatja, pontosabban a libertas-fogalom jelen-
téstartalmát s azt a folyamatot, melyben az
egyesegek és testületek szabadságai a libertas
regni-ben egyesülnek, a jogszolgáltatás, az
országgyűlések törvényhozása és a szabadság-
levelek alapján. A másik jogtörténeti tanul-
mány, Degré Alajosé (Székesfehérvár városi
joga a középkorban), megállapítja, hogy a
fehérvári városi jog nem mondta ki a vég-
rendelkezés szabadságát, ezért lett a városok
számára a későbbiekben inkább a budai jog
mérvadó. Kubinyi András (Székesfehérvár
középkori oklevéladása és pecsétjei) sorra veszi
a fennmaradt városi okleveleket és a város
pecsétjével, illetve címerével foglalkozik.
Az oklevéladásban észak-francia hatás lehe-
tőségét teszi fel. Megfigyeli a Franciaországról
kiinduló hatásokat a szavatosságon kívül a
címerhasználatban is.*

A tanulmányok egy jelentős csoportja a
szellemi élet, kultúra jelenségeit tárgyalja.
*Horváth János Középkori irodalmunk Székes-
fehérvári vonatkozásáról* szólva egyrészt török
politikai intézmények nyomait mutatja ki a
középkori magyar állam életében (a királyi
tanácsban részt vevő főurak székével, a vér-
szerződéssel és a kutyaeszkivel kapcsolatban)
középletin, arab és népi források alapján,
másrészt a székesfehérvári királytemetéseket,
pontosabban Károly Róbert temetésének népi
eredetű siratási szertartásait elemezve meg-
állapítja, hogy a Halotti Beszéd és Telegdi
Csanád érsek beszéde egyaránt a halottsira-
tással kapcsolatos túlkapásokat kívánta ellen-
súlyozni. *Mezey László (Székesfehérvár egy-
házi intézményei a középkorban)* sorra veszi
az egyes egyházakat, funkcióikat, rítusukat,
jogaikat, valamint a káptalan és a jánosrendi
konvent életét, papjainak társadalmi helyze-
tét, származását kutatja. Az egyházi intéz-
ményekhez kapcsolódik *Dobszay László* mun-
kája is (*Középkori zenetörténetünk székesfehér-
vári vonatkozásai*): a fehérvári bazilika zenei
színpontját tekintve az országban az első
helyen állott, napi 7–8 óra hosszút hangzott
benné a liturgikus zene. Foglalkozik a koroná-
zás és a királytemetés liturgiájával, a zené-
szekkel s a hangszerekkel, megemlítve a népi
zenét is.

Két művészettörténeti tanulmány a rene-
szánsz idejére kalauzol bennünket (*Marosi
Ernő: Mátyás király székesfehérvári sírköpol-
nája*, ill. *Berkovits Ilona: A későközépkori*

könyvkultúra Székesfehérvárott — Kálmán-
csehi Domonkos prépost kódexeiről). Két
dolgozat numizmatikai tárgyú (*Huszár Lajos:
Anjou-kori pénzverés Székesfehérvárott*, ill.
*Gedai István: Székesfehérvár közép- és török-
kori pénzletelei*). Nagy Lajos tanulmánya
(*Székesfehérvár későközépkori topográfiája*)
XVII. századi telekfelmérések és korábbi
források alapján vázolja fel a város képét.
Mindegyik tanulmányt német nyelvű össze-
foglaló követi. *Kurcz Ágnes*

**Balassi Bálint: Összes költemények, Szép
magyar komédia.** Szigeti József előszavával.
Bukarest 1972. Kriterion K. 248 I. (Magyar
Klasszikusok.)

A Kriterion Könyvkiadó Magyar Klasszi-
kusok sorozatában adta közre Balassi összes
versét és pásztordramáját, Szigeti József
gondozásában és bevezető írásával.

A kiadványban nem a feltételezhető krono-
lógia szerint követik egymást a versek, ha-
nem tematikai csoportosításban, s csak ezen
belső érvényesül a kronológiai szempont.
Szigeti József a fiatal Balassi költészetét
elemző tanulmányában (*A mű és kora*. Bu-
karest 1970.) nemrégén több figyelemreméltó
megfigyelést fogalmazott meg a korai szerel-
mes énekek valószínűsíthető együtvé tartozá-
sáról, közel egyidőben való keletkezésüket
sejtette. Balassi verseinek sajtó alá rende-
zése során azonban nem kamatoztatta sem
saját észrevételeit, sem Eckhardt utolsó
Balassi-kiadásának (Bp. 1968.) tanulságait.
Tény viszont, hogy szövegközlésében az egyik
legjobb hazai kiadáshoz igazodik (Magyar
Helikon 1961.). A szöveghagyomány némely
(még nem korrigált) torzítását olykor (a
szótagszámhibás sorokban) igazítani lehe-
tett volna (pl. a „Szegéll meg engem”, a
„Szit Zsuzsánna tüzet” kezdetű énekekben,
de máshol is).

A kötet bevezető írása (*A szerelem és sira-
lom költője*) szerény terjedelemben méltatja
Balassi költői életművét. Szigeti József je-
lemzése főként a szerelmi versek szerzőjét
mutatja be, tüzetesebben szólva Balassi sze-
relem-szemléletéről. Vázlatos áttekintést ad
Balassi költői útjáról, fejlődéséről. A Balassi-
lira művészi-esztétikai csúcának a Júlia-
verseket tartja. Szigeti szerint: „Az ezután
keletkező Coelia-verseknek nincs a korábbi-
akhoz hasonlítható, mely mondanivalója.”
... „A múlt pillanatok örömeit páratlan
művészettel megörökítő Coelia-versek nem
feledtetik hát el, hogy a költőnek nem lehe-
tett többé a korábbihoz hasonló vezéresz-
méje.” (13.) Vitathatatlan, hogy a Célia-cik-
lus új periódusról vall Balassi versművészeté-
ben, de korántsem tanuskodik a „mondani-
való” megtorpanásáról vagy a „vezéreszme”
megszűnéséről. A Balassi-vers általános jelle-

gének a módosulásáról beszélnek a Célia-versek, hiszen ezekkel az énekekkel érkezett el Balassi versművészetének végső állomásához, az autonóm szövegvers megteremtéséhez. A versjelentés ezekben a versekben — véleményünk szerint — nem mérséklődött, hanem módosult, már nem annyira a közvetlen logikai szférában fogalmazta meg a költő, hanem jobbra a szöveg zenei-képi elemeivel sugallta.

Komlövöski Tibor

Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus X—XI. Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae. (Összeáll.: Keserű Bálint.) Szeged 1971. Kiadja: JATE Bölcsészettudományi Kara. 178 l.

Egyetemünk intézeti kiadványainak történetében újszerű s több szempontból is figyelemre méltó megoldással jelentkezett a József Attila Tudományegyetem I. sz. Magyar Irodalomtörténeti Tanszékének munkaközössége. A Herepei János (1891—1970) emlékének szentelt kettős kötet tematikus szám: nem kevesebb mint 21 tanulmányt foglal magába, melyek mind az elhunyt tudós szakterületéhez, az 1550—1750 közé eső két évszázad magyar irodalom- és művelődéstörténetéhez kapcsolódnak. Herepei szellemi örökségének megbecsülését azonban nem csupán a közlemények témái jelzik, hanem az Adattár kötetekre történő hivatkozások hosszú sora is. Több szerző közvetlenül az általa feltárt adatokból kiindulva dolgozott, mások az ő eredményeit felhasználták, kiegészítették, vagy legalábbis utalnak rájuk, így a szerkesztői szándék maradéktalanul érvényesül: az egykori barátok és tanítványok méltóképpen — nemcsak nevének feltüntetésével, hanem egész életét betöltő munkájának továbbvitelével — búcsúznak irodalomtörténetünk fáradhatatlan munkásától.

A közreadott tanulmányok látszólag heterogén sora határozott kristályosodási pontokat mutat. Az egyik témakört a protestantizmuson belül jelentkező szellemi mozgalmak magyarországi jelentkezésének és eddig kevésbé méltatott képviselőinek vizsgálata alkotja; ide sorolható a Thoraconymus Mátyásnak, a Wittenbergből kisugárzó filipizmus hazai követőjének szentelt dolgozat (Ötvös Péter), az erdélyi protestáns értelmiség egy jellegzetes képviselőjének, Rozgonyi Sutor (Varga) Jánosnak bemutatása (Tonk Sándor), valamint a puritanizmus magyarországi elterjedésére vonatkozó kutatások. Ez utóbbiak közt szerepel a franekeri magyar Amesi-us-tanítványok disputációinak feltérképezése (Czeglé Imre), az erdélyi puritán iskolai színjátás barokk elemeinek feltárása (Németh S. Katalin) s a Kolozsvárról Bara-

nyába áramló könyvek révén a puritanizmus hódoltságbeli nyomainak kimutatása (Esze Tamás).

A másik, határozottan körvonalazható témakör: a XVI—XVII. századi utazási és peregrinációs irodalom. Kovács Sándor Iván idevágó tanulmányainak sorát ezúttal az utazási irodalom elméletének ismertetésével gazdagítja, s felvázolja a késő reneszánsz peregrináció irodalmából készülő szöveggyűjtemény koncepcióját. További tanulmányok foglalkoznak a Jászberényi Gáspár spanyolországi útjáról készült beszámolóval (Szauder József), Gyulafi Lestár és Miskolci Csulyak István utazásainak adataival (Gernot Nussbächer és Jakó Zsigmond), de ide sorolható a Comenius Újvilág-képét elemző dolgozat is (Wittman Tibor).

Több szerző újonnan előkerült levéltári adatokat dolgoz fel. Legjelentősebb ezek közül az Újfalvi-per jegyzőkönyvének teljes, betűhív közreadása (Keserű Bálint), de érdekes dokumentum az óbudai egyetemre vonatkozó, Heltai által lefordított híradás is (Kulcsár Péter). Kár, hogy a latin szöveg keletkezéséről nem lehet közelebbit tudni. A késő humanizmus légkörének ismeretéhez jelentenek adalékot Ecsedi Báthory István és Rimay János közreadott levelei (Balázs Mihály, Somogyi Dániel), de ugyanilyen értékes a Zrínyiek erdélyi kapcsolatait dokumentáló (Bácskai Antal), valamint az ifj. Pápai Párizra és Bethlen Miklórra vonatkozó levelezés (Gál István, Jankovics József).

A tanulmányok által átfogott időszak körképét színesíti még egy kuruc kori vers szövegtörténetének (Tarnóc Márton) és Heltai 56. meséje egy motívumának (Olasz Sándor) vizsgálata, egy helyesírástörténeti elemzés (Szabó T. Attila) s a Bellarmin-fordító Tasi Gáspár munkásságának szentelt tanulmány (Holl Béla).

A kötet jelentős pozitívuma a fiatal (résszint egyetemista) szegedi kutatók munkájának bemutatása. Igaz, mutatkoznak még írásaik színvonalában egyenetlenségek, néhány esetben a hiányosan fennmaradt adatok mozaikja nem áll össze egységes képpé, melyből maradóan következtetések lennének levonhatók; vizsgálódásaik, anyagfeltárásaik azonban nem is a kutatások lezárásának igényével lépnek fel, sokkal inkább azok útvoalának kijelölését célozzák. Keserű Bálint szerkesztői munkája, a különböző dolgozatokhoz fűzött megjegyzései érezhetően irányt szabnak, gondolatot ébresztenek, és segítő kritikával lendítik előre a fiatalok munkáját. Így zárkóznak fel írásaik a neves irodalomtörténészek munkáihoz, s így alakul a kötet sajátos jellegű egysége.

Határozott profilú, szilárd vizsgálódási pontok köré szerveződő tanulmányok sora a szegedi Acta; de ugyanez veszélyt is rejt